ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
TOMUL LXVII/1, ȘTIINȚE JURIDICE, 2021
DOI: 10.47743/jss-2021-67-1-3

Legislația notarială reflectată în jurisprudența constituțională

Notarial legislation reflected in constitutional jurisprudence

Ionuț Alexandru Toader[1]

Rezumat: Activitatea notarilor publici și notarială este reglementată prin Legea nr. 36 din 12 mai 1995 , cu modificările și completările ulterioare, lege prin care a fost abrogat Decretul nr. 377 din 14 octombrie 1960 pentru organizarea și funcționarea Notariatului de Stat. Reglementarea a fost realizată prin lege organică, de natură să asigure stabilitate profesiei, buna poziționare a acesteia în cadrul profesiilor juridice liberale, nu în ultimul rând, să asigure stabilitate normativă. Exercitând o profesie juridică liberală, sub autoritatea Ministerului Justiției, notarul public este un furnizor de servicii publice, emite înscrisuri oficiale, în acord cu legea și cu voința solicitanților respectivelor servicii.

Cuvinte cheie: notar public; norme juridice; constituționalitate; control juridic

Abstract: The activity of notaries public and notaries is regulated by Law no. 36 of May 12, 1995, with subsequent amendments and completions, law by which Decree no. 377 of October 14, 1960 for the organization and functioning of the State Notary. The regulation was made by organic law, able to ensure the stability of the profession, its good positioning within the liberal legal professions, last but not least, to ensure normative stability. Exercising a liberal legal profession, under the authority of the Ministry of Justice, the notary public is a provider of public services, issues official documents, in accordance with the law and the will of the applicants for those services.

Keywords: notary public; legal norms; constitutionality; legal control

Introducere

Activitatea notarilor publici și notarială este reglementată prin Legea nr. 36 din 12 mai 1995[2], cu modificările și completările ulterioare, lege prin care a fost abrogat Decretul nr. 377 din 14 octombrie 1960 pentru organizarea și funcționarea Notariatului de Stat[3]. Reglementarea a fost realizată prin lege organică, de natură să asigure stabilitate profesiei, buna poziționare a acesteia în cadrul profesiilor juridice liberale, nu în ultimul rând, să asigure stabilitate normativă.

[1] Asistent univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: alexandru.toader@uaic.ro

[2] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 732 din 18 octombrie 2011.

[3] Publicat în Buletinul Oficial al României, nr. 22 din 22 octombrie 1960.

Exercitând o profesie juridică liberală, sub autoritatea Ministerului Justiției, notarul public este un furnizor de servicii publice, emite înscrisuri oficiale, în acord cu legea și cu voința solicitanților respectivelor servicii.

Constituţionalitatea legislaţiei privind notarii publici şi activitatea notarială

Există prezumția relativă de conformitate a legislației, în general, cu normele și valorile constituționale, prezumție în care se încadrează și legislația notarială. În repetate rânduri, legislația notarială a fost supusă controlului de constituționalitate.

Examinând criticile formulate, prin raportare la normele și valorile constituționale, instanța de contencios constituțional a statuat, în sensul că:

(1) este constituţională[4] *dispoziţia legală*[5] *care dă posibilitatea notarului public de a îndrepta sau completa actele notariale care prezintă erori materiale sau omisiuni vădite.*

Controlul de constituționalitate a fost realizat prin raportare la art. 44 alin. (1), referitor la dreptul de proprietate, art. 52 alin. (2), referitor la dreptul persoanei vătămate la o autoritate publică, respectiv, condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

Curtea a luat în considerare faptul că îndreptarea erorilor materiale sau a omisiunilor vădite se realizează din oficiu sau la cerere, după o procedură determinată, cu citarea și acordul părților, iar faptul că neprezentarea părților prezumă acordul acestora, nu este de natură să încalce prevederile constituționale invocate.

(2) este constituţională[6] *conferirea puterii de titlu executoriu actului autentificat de către notarul public care constată o creanţă certă şi lichidă.*

Prevederile legale[7] deduse controlului de constituționalitate au fost examinate prin raportare la art. 73 alin. (2) din Constituție, care stabilește domeniul de reglementare prin lege organică.

---

4 Curtea Constituțională a României, Decizia nr. 461 din 15 mai 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 361 din 28 mai 2007.

5 *„Actele notariale care prezintă erori materiale sau omisiuni vădite pot fi îndreptate sau completate prin încheiere de către notarul public, la cerere sau din oficiu, cu acordul părţilor, dacă lucrările cuprind date care fac posibilă îndreptarea greşelilor sau completarea omisiunilor. Acordul părţilor se prezumă dacă, fiind legal citate, nu-şi manifestă opunerea. Despre îndreptarea sau completarea efectuată se face menţiune pe toate exemplarele actului".*

6 Curtea Constituțională a României Decizia nr. 339 din 4 decembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 53 din 25 ianuarie 2002.

7 *„Actul autentificat de notarul public care constată o creanţă certă şi lichidă are putere de titlu executoriu la data exigibilităţii acesteia. În lipsa actului original, titlul executoriu îl poate constitui duplicatul sau copia legalizată de pe exemplarul din arhiva notarului public".*

Curtea a luat în considerare faptul că nu există o cerință de rang constituțional prin care procedura civilă să fie supusă reglementării prin lege organică, dar și jurisprudența în materie[8].

(3) este constituţională[9] competenţa exercitării acţiunii disciplinare, de către Colegiul director, a judecării acesteia de către Consiliul de disciplină, precum şi a termenului de 10 zile pentru formularea contestaţiei împotriva hotărârii date.

Prevederile legale[10] deduse controlului de constituționalitate au fost examinate prin raportare la art. 21, referitoare la accesul la justiție, art. 53, referitoare la restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți, respectiv, art. 126, referitoare la instanțele de judecată.

Curtea a luat în considerare faptul că nu ne aflăm într-o procedură jurisdicțională special administrativă, ci într-o procedură disciplinară, cele două Consilii sunt organisme profesionale, cu competențe în domeniul răspunderii disciplinare a notarilor publici, precum și faptul că termenul rezonabil se referă la durata unei proceduri, nu la termenul în care o parte poate formula o anumită cale de atac.

---

[8] Curtea Constituțională a României Decizia nr. 718 din 29 decembrie 1997, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 396 din 31 decembrie 1997; Decizia nr. 63 din 20 aprilie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 263 din 9 iunie 1999.

[9] Curtea Constituțională a României Decizia nr. 650 din 10 iunie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 560 din 24 iulie 2008.

[10] *„Art. 41 (1) Acţiunea disciplinară se exercită de Colegiul director şi se judecă de Consiliul de disciplină.*
(2) Pentru suspendarea din funcţie sau excluderea din profesie este obligatorie o cercetare prealabilă, care se efectuează de către Colegiul director.
(3) Audierea celui în cauză este obligatorie, acesta fiind îndreptăţit să ia cunoştinţă de conţinutul dosarului şi să-şi formuleze apărarea.
(4) Consiliul de disciplină citează părţile şi pronunţă o hotărâre motivată, care se comunică acestora.
(5) Împotriva hotărârii părţile pot face contestaţie la Consiliul uniunii, în termen de 10 zile de la comunicare.
(6) Hotărârea Consiliului uniunii poate fi atacată la instanţa judecătorească competentă, civilă sau de contencios administrativ, după caz.
(7) Hotărârea definitivă se comunică şi Ministerului Justiţiei.
(8) Procedura judecării abaterilor disciplinare se stabileşte prin regulament.
Art. 42 Sancţiunile disciplinare se aplică în raport cu gravitatea faptelor şi constau în:
a) observaţie scrisă;
b) amendă de la 5 lei la 20 lei, care se face venit la bugetul Camerei Notarilor Publici. Neachitarea în termen de 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii atrage suspendarea de drept a notarului public până la achitarea sumei.
Hotărârea definitivă constituie titlu executoriu;
c) suspendarea din funcţie pe o durată de maximum 6 luni;
d) excluderea din profesie".

(4) este constituţional[11] *termenul în care poate să fie exercitată acţiunea în stabilirea răspunderii disciplinare a notarilor publici.*

Prevederile legale[12] deduse controlului de constituționalitate au fost examinate prin raportare la art. 11 alin. (1) și (2), referitoare la dreptul internațional și dreptul intern, art. 15 alin. (1), referitoare la universalitatea legii, respectiv, cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea, art. 16 alin. (1), referitoare la faptul că cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, respectiv, art. 20, referitoare la tratatele internaționale și drepturile omului.

Curtea a luat în considerare faptul că norma legală criticată reglementează procedura referitoare la exercitarea acțiunii disciplinare, fără să conțină vreo reglementare referitoare la prescripția dreptului de exercitare a acestei acțiuni ori la decăderea din dreptul de a angaja răspunderea disciplinară, iar hotărârea poate să fie atacată în instanța de judecată.

(5) este constituţională[13] *norma care permite persoanelor străine de moştenire să conteste certificatul de moştenitor.*

Prevederile legale[14] deduse controlului de constituționalitate au fost examinate prin raportare la art. 16, referitor la egalitatea în drepturi, art. 24, referitor la dreptul la apărare, respectiv, art. 44, referitor la dreptul de proprietate privată.

Curtea a luat în considerare faptul că certificatul de moștenitor nu constituie titlu de proprietate. În același timp, certificatul de moștenitor nu înlătură posibilitatea persoanelor străine de moștenire de a emite pretenții asupra bunurilor cuprinse în masa succesorală, de a face dovada drepturilor lor asupra acestor bunuri și de a-și apăra drepturile și interesele în justiție.

(6) este constituţională[15] *competenţa Ministerului Justiţiei în stabilirea numărului de notari publici şi a birourilor de notari publici, la propunerea Consiliului Uniunii Naţionale a Notarilor Publici.*

---

[11] Curtea Constituțională a României Decizia nr. 1108 din 8 septembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 783 din 4 noiembrie 2011.

[12] Art. 41 din Legea nr. 36/1995, *supracit.*

[13] Curtea Constituțională a României Decizia nr. 809 din 3 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 587 din 5 august 2008.

[14] *„Cei care se consideră vătămaţi în drepturile lor prin emiterea certificatului de moştenitor pot cere instanţei judecătoreşti anularea acestuia şi stabilirea drepturilor lor, conform legii. Până la anularea sa prin hotărâre judecătorească, certificatul de moştenitor face dovada deplină în privinţa calităţii de moştenitor şi a cotei sau bunurilor care se cuvin fiecărui moştenitor în parte".*

[15] Curtea Constituțională a României Decizia nr. 83 din 30 aprilie 1997, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 199 din 19 august 1997.

Prevederile legale[16] criticate au fost deduse controlului de constituționalitate prin raportare la art. 15, referitoare la universalitatea legii.

Curtea a luat în considerare faptul că notarul public exercită un serviciu public și este necesar ca elementele și condițiile de organizare în teritoriu a acestui serviciu public, precum și numărul anual de notari care să acopere cerințele, potrivit nevoilor cetățenilor, să fie stabilite, nu discreționar, ci la propunerea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici, de către Ministerul Justiției în calitate de organ de specialitate al administrației publice centrale.

Soluția plasării notarilor publici sub autoritatea Ministerului justiției se regăsește în legislațiile europene. Astfel, în Letonia, notarii publici sunt numiți, transferați și revocați de către ministrul justiției. În Austria, potrivit art. 9 din Codul notariatului, din 25 iulie 1871[17] , numărul notarilor publici, repartizarea și reședința acestora sunt stabilite prin decret al ministrului justiției. În Germania, potrivit art. 1 din Codul federal al notarului din 24 februarie 1961[18], astfel cum a fost modificat prin a șasea lege de modificare a Codului federal al notariatului, din 15 iulie 2006[19], notarii sunt numiți de landuri în calitate de titulari ai unei funcții publice independenți, cu atribuții de autentificare a actelor juridice și alte atribuții în domeniul „administrării justiției cu titlu preventiv". Misiunea de „justiție preventivă" ar fi, așadar transferată de stat notarilor în vederea descărcării rolului instanțelor. Soluția normativă poate să fie promovată și în legislația din țara noastră, având drept scop și finalitate degrevarea instanțelor de judecată de acele cauze cu impact social redus și neconflictuale, prin aceasta reducându-se volumul de activitate înregistrat pe rolul instanțelor de judecată. Redistribuirea acestor competențe poate fi partajată cu alte autorități, spre exemplu registrul comerțului, instituție aflată tot sub autoritatea Ministerului justiției.

[16] *„(1)Consiliul Uniunii Naţionale a Notarilor Publici este constituit din câte un reprezentant al fiecărei Camere a Notarilor Publici, din care se aleg preşedintele şi doi vicepreşedinţi, în condiţiile stabilite prin statutul uniunii.*

(2) Consiliul uniunii are următoarele atribuţii: a) propune ministrului justiţiei numirea, suspendarea, revocarea ori încetarea calităţii de notar public;

b) propune ministrului justiţiei numărul necesar al birourilor de notari publici şi condiţiile de desfăşurare a examenelor de notari publici;

c) stabileşte, cu aprobarea ministrului justiţiei, onorariile minimale pentru serviciile prestate de notarii publici;

d) aprobă cotele de contribuţie ale birourilor notarilor publici la Cameră, precum şi cele ale Camerelor la Uniunea Naţională a Notarilor Publici, potrivit statutului acesteia;

e) reprezintă Uniunea Naţională a Notarilor Publici în raporturile cu terţii, pe plan intern şi internaţional;

f) îndeplineşte alte atribuţii prevăzute de lege sau de regulament".

[17] În versiunea care rezultă din BGBI. I, 164.2005.

[18] BGBI. 1961 I, p. 97.

[19] BGBI. 2006I, p. 1531.

Constituţionalizarea legislaţiei referitoare la notarii publici şi activitatea notarială

Procesul de constituționalizare a normelor juridice este procesul prin care acestea sunt puse în acord cu legea fundamentală, preferabil să fie *ab initio*, concomitent cu elaborarea și adoptarea lor. Uneori, constituționalizarea se realizează ulterior, fie prin modificarea normei, prin punerea în acord cu legea fundamentală, fie prin controlul de constituționalitate, prin adoptarea unor decizii interpretative ori de constatare a neconstituționalității, cu efectele specifice rezultând din Constituție.

În acest sens, soluționând excepția de neconstituționalitate ridicată de către un notar public, instanța de contencios constituțional, a statuat că:

(1) este neconstituţională[20] *incriminarea faptei constând în reţinerea şi nevărsarea, cu intenţie, în cel mult 30 de zile de la scadenţă, a sumelor reprezentând impozite şi contribuţii cu reţinere la sursă.*

Prevederile legale[21] criticate, art. 6 din Legea nr. 242 din 2005[22], au fost deduse controlului de constituționalitate prin raportare la art. 23 alin. (12), nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii și art. 7, nicio pedeapsă fără lege, din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Curtea a luat în considerare faptul că orice lege trebuie să fie previzibilă, sens în care și CEDO a statuat că legea trebuie să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. Chiar dacă norma de incriminare constatată ca fiind neconstituțională era cuprinsă în legea referitoare la prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, prin obligațiile și efectele juridice pe care aceasta le producea afecta și activitatea desfășurată de către notarii publici.

(2) cerinţa supralegalizării actelor oficiale străine „este constituţională[23]*, în măsura în care nu se aplică actelor notariale încheiate în ţări care au aderat la Convenţia de la Haga, adoptată la 5 octombrie 1961, ori în ţări cu care România are încheiate convenţii, tratate sau acorduri privind asistenţa juridică în materie civilă, care prevăd scutirea de orice legalizare”.*

Prevederile legale[24] criticate, au fost deduse controlului de constituționalitate, prin raportare la art. 44, referitoare la dreptul de proprietate privată.

---

[20] Curtea Constituțională a României, Decizia nr. 363 din 7 mai 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 495 din 6 iulie 2015.

[21] Art. 6 „*Constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la un an la 6 ani reţinerea şi nevărsarea, cu intenţie, în cel mult 30 de zile de la scadenţă, a sumelor reprezentând impozite sau contribuţii cu reţinere la sursă.*”

[22] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 27 iulie 2005.

[23] Curtea Constituțională a României, Decizia nr. 195 din 31 martie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 396 din 5 iunie 2015.

[24] „d) *este însoţit de o traducere legalizată, dacă actul nu este întocmit în limba română. În cazul actului autentic notarial, acesta trebuie să fie încheiat de un notar public în funcţie în România”.*

Curtea a luat în considerare faptul că textul de lege criticat contravine obligației de a scuti supralegalizarea actelor care urmează să fie prezentate pe teritoriul României, obligație asumată de statul român prin Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, adoptată la Haga la 5 octombrie 1961. Condiția prevăzută de textul de lege criticat conduce și la nerespectarea obligației asumate de România prin tratatele bilaterale privind asistența juridică în cauzele civile, prin care statul român s-a obligat să respecte valabilitatea pe teritoriul său a actelor care au fost întocmite sau certificate de un organ de stat sau de către o persoană oficială pe teritoriul celeilalte părți, fără vreo altă certificare.

Asigurarea conformităţii legislaţiei notariale cu normele şi valorile europene

Premisa de lucru este *renunţarea la condiţia impusă candidaţilor la funcţia de notar public de a avea numai cetăţenia română.*

Prin prevederile art. 16 lit. a) din Legea notarilor publici și a activității notariale, de la vocația dobândirii calității de notar public, erau excluse persoanele, cetățeni români, care aveau și altă cetățenie. Se considera că norma realizează o discriminare între cele două categorii de cetățeni europeni, fără a exista o justificare obiectivă, motiv pentru care norma legală a fost criticată ca fiind neconstituțională.

Între momentul sesizării instanței de contencios constituțional, cu excepția de neconstituționalitate, și momentul soluționării acesteia, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 166/2008[25], norma criticată a fost modificată, în sensul eliminării prevederii potrivit căreia pentru dobândirea calității de notar public pot candida numai acele persoane care au doar cetățenia română.

Sesizat fiind, cu existența unei fapte discriminatorii, prin refuzul primirii la concursul de notar public a unei persoane care avea o dublă cetățenie, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a constata existența unei forme de discriminare, în sensul prevederilor art. 1 alin. (2) lit. c) și i), art. 2 alin. (1) din O. G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și aprobările ulterioare[26].

Dacă la momentul ridicării excepției de neconstituționalitate, în fața instanței de judecată, norma apărea ca fiind neconstituțională, dat fiind faptul că aceasta a fost abrogată până la momentul deciziei instanței de control constituțional, decizia pronunțată a fost aceea de respingere a excepției de neconstituționalitate ca devenită inadmisibilă[27].

---

25 O.U.G. nr. 166 din 19 noiembrie 2008 pentru modificarea art. 16 lit. a) din Legea notarilor publici și a activității notariale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 789 din 25 noiembrie 2008.

26 CNCD, Hotărârea nr. 541/2008, publicată în www.cncd.org.ro din 17 septembrie 2008, sursa: www.cncd.org.ro

27 Curtea Constituțională a României Decizia nr. 191 din 12 februarie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 160 din 16 martie din 2009.

Intervenția legislativă, constând în renunțarea la soluția restrictivă și discriminatorie, a evitat, pe de o parte, constatarea neconstituționalității normei criticate, pe de altă parte o eventuală constatare a acesteia în dezacord cu valorile europene. Aceasta deoarece, Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale, în considerentul (41) prevede că "nu aduce atingere aplicării articolului 39 alineatul (4) [CE] și a articolului 45 [CE], în special în ceea ce privește notarii".

Posibilitatea extinderii competențelor notarului public

Prin modificări succesive, competențele notarului public au fost extinse, transferându-se parte dintre atribuțiile altor autorități publice, având drept consecință directă valorificarea drepturilor și intereselor fundamentale prin proceduri neconflictuale, pe de o parte, degrevarea activității unora dintre autoritățile statului, pe de altă parte. Cu titlu exemplificativ, facem referire la procedura divorțului, dată și în competența notarului public prin prevederile art. 375 din noul Cod civil[28], cu modificările și completările ulterioare, prevederi potrivit cărora notarul public este abilitat, să constate **divorțul prin acordul soților** și să elibereze certificatul de divorț, inclusiv dacă există copii minori născuți din căsătorie, din afara ei sau adoptați.

Concluzii

Considerăm că, urmând exemplul altor legislații europene, redistribuirea competențelor, în sensul degrevării activității instanțelor de judecată cu privire la fapte de rezonanță socială redusă, neconflictuală, în cadrul autorităților aflate sub autoritatea Ministerului Justiției, spre exemplu și către registrul comerțului, poate fi soluția reducerii volumul de activitate al instanțelor de judecată, una dintre consecințe fiind și reducerea termenului de soluționare a cauzelor.

[28] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009; Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.